

RPO-718047-VII-720.5/12/PK

Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji z wizytacji Zakładu Karnego we Wronkach

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 4 – 7 grudnia 2012 r., do Zakładu Karnego we Wronkach, (zwanego dalej Zakładem lub jednostką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Karolina Goral (pedagog resocjalizacyjny), Dorota Krzysztoń (kryminolog), Przemysław Kazimirski oraz Wojciech Sadownik (prawnicy). W wizytacji wziął także udział Paweł Jeziński - ekspert KMP (psycholog).

Celem wizytacji prewencyjnej było sprawdzenie stanu przestrzegania praw osób pozbawionych wolności odbywających karę w ramach systemu terapeutycznego w oddziale dla recydywistów z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzeniem umysłowym (zwanym dalej Oddziałem).

Poza monitoringiem sytuacji w/w skazanych, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności – powyżej 65 roku życia, niepełnosprawnych, cudzoziemców oraz osób wobec których stosowane były środki przymusu

bezpośredniego w 6-miesięcznym okresie poprzedzającym wizytację, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowy z ppłk Marcelim Sauermannem - dyrektorem Zakładu oraz z jego zastępcami;
- dokonano oglądu terenu jednostki oraz pomieszczeń w Oddziale, w tym: cel przystosowanych dla potrzeb osób z niepełnosprawnością, cel zabezpieczających, cel izolacyjnych, cel izby chorych, cel dla skazanych o których mowa w art. 88 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego, biblioteki, świetlicy centralnej, sal widzeń, warsztatów terapii zajęciowej, świetlic oraz ambulatorium;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osobami pozbawionymi wolności oraz pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi osadzonymi, w tym z: niepełnosprawnymi fizycznie, w podeszłym wieku, z osobami, wobec których stosowane były środki przymusu bezpośredniego oraz z odbywającymi karę pozbawienia wolności w Oddziale.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali dyrektora Zakładu Karnego we Wronkach oraz jego zastępców o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano m.in: zarządzenia dyrektora Zakładu Karnego we Wronkach Nr 89/11 (porządek wewnętrzny regulujący prawa i obowiązki skazanych w zakładzie karnym typu zamkniętego), 1/2012 i 48/2012 (aneksy do porządku wewnętrznego); sprawozdanie sędziego penitencjarnego Sądu Okręgowego w Poznaniu z wizytacji Zakładu Karnego we Wronkach w okresie 20 - 30 listopada 2010 r.; analizę skarg złożonych przez

osoby pozbawione wolności w Zakładzie w 2012 r.; zestawienie zdarzeń nadzwyczajnych oraz samouszkodzeń w roku 2012.

Przedstawiciel Krajowego Mechanizmu Prewencji zapoznał się ponadto z nagraniami stosowania środków przymusu bezpośredniego zastosowanymi w II połowie 2012 r. wobec 4 skazanych z Oddziału.

2. Legalność pobytu

Wizytowany Oddział przeznaczony jest dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. Mogą w nim przebywać recydywiści penitencjarni odbywający karę w systemie terapeutycznym w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego (R₁), którzy są sprawcami przestępstw (także na tle seksualnym), przejawiający niepsychotyczne zaburzenia psychiczne, zaburzenia preferencji seksualnych czy upośledzeni umysłowo.

Skazani kierowani są do Oddziału na mocy wyroku sądowego lub przez Komisję Penitencjarną na podstawie orzeczenia psychologiczno-penitencjarnego. Głównie trafiają osoby skłonne do autoagresji, konfliktowe a także „nie radzący” sobie w innych oddziałach. W Oddziale przebywały osoby z upośledzeniem umysłowym (głównie w stopniu lekkim) oraz z zaburzeniami osobowości (dysocjalne). Karę pozbawienia wolności odbywało także w Oddziale dwóch skazanych, u których rozpoznano zaburzenia preferencji seksualnych. Przegląd wybranej przez przedstawicieli KMP dokumentacji skazanych z Oddziału uzasadnia stwierdzenie, że podwójne diagnozy zaburzeń niepsychotycznych, nie należą do rzadkości wśród populacji więźniów tego oddziału.

3. Personel

W Oddziale zatrudnionych jest łącznie 13 osób pozostających w bezpośrednim kontakcie z osobami pozbawionymi wolności. Poza jedną osobą z personelu (lekarz psychiatra – 0,4 etatu), pozostałe zatrudnione są na etatach funkcjonariuszy Służby Więziennej. Na czele personelu terapeutycznego stoi

kierownik (psycholog). Poza nim, w skład działu wchodzi 4 psychologów, 3 wychowawców, 2 terapeutów zajęciowych oraz 2 pielęgniarki. W opinii KMP władze jednostki powinny rozważyć zatrudnienie dodatkowego terapeuty zajęciowego. Obecna liczba 2 przypadająca na 126 skazanych, utrudnia zajęcie się większą liczbą osób podczas godzin pracy, co sprawia, że osadzeni pozostają w celach.

Poza personelem terapeutycznym w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi w Oddziale, pozostają również funkcjonariusze działu ochrony (oddziałowi).

Wśród szkoleń adresowanych do pracowników Oddziału, które miały miejsce w 2012 r. można wymienić chociażby szkolenie z zakresu postępowań terapeutycznych w wybranych zespołach organicznych; technik radzenia sobie ze stresem; informacji nt. zjawisk korupcyjnych; postępowania ze skazanymi nosicielami wirusa HIV oraz chorymi na AIDS. Mając na uwadze specyfikę wizytowanego Oddziału, wartym rozważenia w ocenie KMP, jest objęcie pracowników działu ochrony szkoleniami z zakresu komunikacji interpersonalnej oraz z zakresu charakterystyki zaburzeń niepsychotycznych. Warto przywołać w tym miejscu Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego), które wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności, niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej.

W latach 2011 i 2012 nie prowadzono postępowań dyscyplinarnych wobec członków personelu Oddziału.

Osoby pozbawione wolności z którymi rozmawiali pracownicy Mechanizmu w większości pozytywnie wypowiadały się na temat pracy personelu terapeutycznego. Część skazanych wskazywała jednak, że mają lepszy kontakt z wychowawcami, aniżeli z psychologami. W odniesieniu do funkcjonariuszy działu ochrony, osadzeni z Oddziału negowali stosowanie przemocy fizycznej. Kilku więźniów wskazało jednakże na opryskliwe odpowiedzi funkcjonariuszy

padające na zadawane przez nich pytania. Atmosfera panująca w Oddziale została oceniona przez skazanych pozytywnie.

4. Warunki bytowe

W Oddziale jest 126 miejsc dla skazanych. W czasie wizytacji przebywało w nim 116 osadzonych, zakwaterowanych w 79 celach mieszkalnych - 1-osobowych (36), 2-osobowych (40) oraz 3-osobowych (3). Cele dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi zlokalizowano na trzech kondygnacjach pawilonu mieszkalnego F (parter, I i II piętro).

Stan cel w Oddziale ocenić należy jako przeciętny. Wszystkie wymagają odświeżenia oraz uzupełnienia ubytków w ścianach i podłogach. Poza celami 1-osobowymi, pozostałe posiadają zabudowane kąpiki sanitarne. Uwagę wizytujących zwróciły jednakże: niepełne lub niewystarczające do czytania i pisania oświetlenie w niektórych z cel, stan czystości oraz wyeksploatowany sprzęt kwaterunkowy – materace, krzesła, stoły. Wizytujący zwrócili także uwagę na brak drabinek oraz zabezpieczeń górnych łóżek, chroniących korzystających z nich więźniów przed wypadnięciem. W ocenie przedstawicieli KMP, zaobserwowane braki mogą przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach, jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego mebli lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe. Niezbędne także jest dokonanie przeglądu stanu oświetlenia w celach mieszkalnych połączone z wymianą żarówek na mocniejsze oraz uzupełnieniem brakujących.

Zakład dysponuje dwiema celami przystosowanymi do potrzeb osób z niepełnosprawnością poruszających się na wózkach inwalidzkich. Ich lokalizacja umożliwia korzystanie przez osoby w nich przebywające z praw zagwarantowanych przez ustawodawcę. Krajowy Mechanizm Prewencji zwrócił jednakże uwagę, że osoby poruszające się na wózkach, ze względu na fakt, że

najbliższa świetlica zlokalizowana jest na wyższej kondygnacji, nie korzystają w zasadzie z zajęć świetlicowych. Dyrektor Zakładu, podczas podsumowania wizytacji, poinformował przedstawicieli Mechanizmu o planach stworzenia świetlicy przeznaczonej dla potrzeb osób z celem dla niepełnosprawnych. Mechanizm pragnie zwrócić w tym miejscu uwagę na sytuację osób niewidomych, które przebywały w Zakładzie w trakcie wizytacji. Z informacji odebranych przez przedstawicielkę KMP podczas rozmów z osobami niewidomymi wynika, że Zakład nie dysponuje żadnymi materiałami przeznaczonymi dla osób ociemniałych, np. audiobooki czy książki pisane alfabetem Braila. W ocenie Mechanizmu pożądanym byłoby poszerzenie zbiorów bibliotecznych o pozycje przeznaczone dla więźniów niewidomych.

Na potrzeby związane z utrzymaniem higieny (kąpiel raz w tygodniu), przeznaczono łaźnię zlokalizowaną na parterze. Jej stan jest dobry. Zamontowana instalacja wyciągowa działa sprawnie. Na ścianach brak było śladów wilgoci. W gorszym stanie pozostaje łaźnia zorganizowana przy celach izby chorych – widoczny jest grzyb na ścianie, a ponadto zniszczona jest słuchawka prysznicowa. Pozostając w sferze możliwości utrzymania higieny przez więźniów z Zakładu, nie można nie wspomnieć o łaźni ogólnozakładowej. Została ona w pełni odnowiona w 2012 r. Podczas prac remontowych zadbano także o zapewnienie intymności osadzonym podczas korzystania z kąpeli poprzez wydzielenie stanowisk prysznicowych przegrodami zrobionymi z wodoodpornego materiału. Całość sprawia bardzo estetyczne wrażenie. Rozwiązania wykorzystane w łaźni Zakładu Karnego we Wronkach, mogą z powodzeniem stanowić wzór dla innych jednostek penitencjarnych.

Biorąc pod uwagę pojawiające się krytyczne głosy więźniów dotyczące zbyt rzadkich kąpeli, warto przytoczyć jedno z ostatnich orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie *Ananyev i inni przeciwko Rosji*, w którym Trybunał zauważył, że *Prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości. Trybunał często stwierdzał, że czas na wzięcie prysznicza zwykle*

przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji był ograniczony do 15 – 20 minut raz w tygodniu. Był więc oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała (orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012r., Izba (Sekcja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08). Krajowy Mechanizm Prewencji także stoi na stanowisku, że możliwość kąpieli raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej częstotliwości podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny. Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpieli w celach mieszkalnych, zużywają więcej wody oraz prądu niezbędnego do jej podgrzania, niż zużyliby podczas kąpieli w więziennej łaźni. Dlatego w ocenie Mechanizmu władze Zakładu powinny zwiększyć częstotliwość kąpieli dla osadzonych.

Sale świetlicowe (jedna na każdej kondygnacji) są wyposażone w stół do tenisa oraz telewizor. Gry planszowe znajdują się u wychowawców. Stan świetlic, podobnie jak cel mieszkalnych w Oddziale, wymaga w ocenie Mechanizmu podjęcia działań remontowych.

Sala do terapii zajęciowej znajduje się obecnie w oddzielnym budynku i jest dobrze wyposażona. W trakcie wizytacji na ukończeniu pozostawały prace związane z przystosowaniem dwóch cel mieszkalnych w Oddziale na potrzeby sal do terapii zajęciowej. Wśród dostępnych dla więźniów z wizytowanego oddziału rodzajów terapii zajęciowej wymienić należy: prace w drewnie, ceramikę, prace nakładczą polegającą na montażu metalowych zawiasów, szycie poduszek, klejenie kopert, modelarstwo.

Więźniowie z Oddziału korzystają z sali do ćwiczeń gimnastycznych wyposażonej w drabinki, rower stacjonarny, worek treningowy oraz materace. Do ich dyspozycji pozostaje także sala gimnastyczna zlokalizowana na 4 piętrze pawilonu F. Poza grą w piłkę siatkową odbywają się tam też niektóre z zajęć grupowych. Mechanizm pragnie podkreślić w tym miejscu, że ze względu na zły stan techniczny (grzyb na ścianie, przeciekający dach), sala powinna zostać ujęta w najbliższych planach remontów planowanych w jednostce. Poza opisanymi

salami, więźniowie z Oddziału, którzy otrzymali zgodę lekarza, korzystają także z sali do ćwiczeń fizycznych. Wyposażono ją w sztangi, jednak korzystający z niej osadzeni, podnosili podczas rozmów z pracownikami Mechanizmu brak ławki do ćwiczeń. Z informacji przekazanych wizytującym przez dyrektora Zakładu wynika, że planowana jest wymiana obecnego sprzętu w sali na sprzęt służący raczej do treningów aerobowych, a nie siłowych.

Poza zwykłymi celami mieszkalnymi, w Oddziale znajdują się dwie cele zabezpieczające, w tym jedna przystosowana do stosowania środka przymusu bezpośredniego w postaci wieloczęściowego pasa obezwładniającego. Mechanizm pragnie podkreślić, że obie cele wyposażono w kamerę monitorującą przedsiónek. Czyni to zadość postulatowi Rzecznika Praw Obywatelskich, który w wystąpieniach do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej zwracał wielokrotnie uwagę na skargi płynące od więźniów, dotyczące przekraczania uprawnień przez funkcjonariuszy stosujących środki przymusu bezpośredniego, które miały mieć miejsce właśnie w przedsiónekach cel zabezpieczających. Warto także dodać, że kąpiki sanitarne znajdujące się w przedsiónekach cel zabezpieczających zostały wyodrębnione za pomocą materiałowych przesłon, w celu zapewnienia intymności więźniom z nich korzystającym.

W Oddziale znajduje się ponadto 5 cel dla tzw. osadzonych niebezpiecznych. Cztery z nich przeznaczono do umieszczania więźniów z oddziału terapeutycznego zaklasyfikowanych przez komisję penitencjarną jako wymagający osadzenia w wyznaczonym oddziale lub celi mieszkalnej (art. 88 § 3 k.k.w.). Wśród populacji Oddziału, część osadzonych wykazuje tendencje samobójcze oraz przejawy samoagresji. Z tego względu w 6 jednoosobowych celach mieszkalnych zastosowano monitoring umożliwiający stały nadzór nad umieszczonymi w nich skazanymi.

Analiza dokumentacji osób przebywających w celach dla osadzonych niebezpiecznych oraz w celach monitorowanych, nie wykazała nieprawidłowości w zakresie legalności pobytu w tych pomieszczeniach.

Więźniowie przebywający w Oddziale mogą codziennie korzystać ze spacerów, które odbywają się na zmianę na polach spacerowych o porównywalnej powierzchni. Wszystkie wyposażono w ławki, a także zadbane o ich częściowe osłonięcie chroniące przed deszczem.

W odniesieniu do warunków bytowych większość osadzonych zgłosiła uwagi dotyczące: braku telewizorów w celach mieszkalnych, zimnej wody w celach mieszkalnych i zbyt rzadkich kąpeli, niewystarczającego do czytania i pisania oświetlenia w celach oraz złego stanu sprzętu kwaterunkowego wskazując w szczególności na materace i pościel.

Kontrola osobista osadzonych z Oddziału odbywa się w niemonitorowanych pomieszczeniach wyposażonych w stolik, wykładzinę oraz wieszak (przedsiónek łaźni, dyżurki oddziałowych).

5. Traktowanie

Z udostępnionych przez administrację Zakładu danych wynika, że w 2012 r., do dnia wizytacji, odnotowano 13 zdarzeń nadzwyczajnych, których sprawcami i uczestnikami byli osadzeni odbywający karę w systemie terapeutycznym. Wśród zdarzeń dominowały pobicia współwięźnia (8). Pozostałe stanowiły bójkę (3) oraz napaść na funkcjonariusza (2). Postępowania wyjaśniające wszczęte we wszystkich zaistniałych zdarzeniach, zostały zakończone.

Ponadto, w analizowanym okresie w Oddziale doszło do 58 aktów samoagresji osób pozbawionych wolności. Dominującą formę samookaleczeń stanowiły połyki ciał obcych (32) oraz pocięcia powłok skórnych (23). Pozostałe 3 akty samoagresji polegały na zatruciu lekami. Jednorazowymi sprawcami i jednocześnie poszkodowanymi w wyniku podjęcia takich działań było 15 więźniów; pozostałe 43 akty samoagresji popełnione były przez 12 osadzonych z Oddziału (rekordzista dokonał 14 samouszkodzeń). Tylko 3 spośród tych aktów miały charakter emocjonalny, pozostałe zaś miały podłoże instrumentalne – osadzeni próbowali w ten sposób zamaniestrować niezadowolone z podjętej

wobec nich decyzji administracyjnej. Wszystkich poszkodowanych, objęto niezwłocznie po zaistniałym zdarzeniu wsparciem psychologicznym. W opinii KMP, duża liczba przypadków samoagresji odnotowanych wśród populacji Oddziału, może świadczyć o niskim poziomie zadowolenia tej kategorii więźniów z adresowanych do nich oddziaływań terapeutycznych.

Zgodnie z informacjami udostępnionymi wizytującym przez władze ZK we Wronkach wynika, że do końca października 2012 r. w całym Zakładzie przyjęto do rozpatrzenia 726 skarg. Aż 388 pochodziło od więźniów z Oddziału. Najwięcej spośród skarg zgłoszonych przez tych osadzonych dotyczyło traktowania przez funkcjonariuszy Działu Ochrony oraz personelu Oddziału (178) warunków bytowych oraz wyżywienia (69). Trzy skargi pochodzące od tego samego osadzonego uznane zostały, w analizowanym okresie, za zasadne i dotyczyły odpowiednio: nieterminowego załatwienia złożonych przez niego próśb (2) oraz powołania się w odpowiedzi na skargę na działanie, które nie miało miejsca (rozmowa wyjaśniająca przeprowadzona przez szefa kuchni). W ocenie Mechanizmu duży odsetek skarg dotyczący szeroko rozumianego traktowania jest niepokojący. Próba znalezienia przyczyny tego zjawiska poczyniona podczas podsumowania wizytacji, wskazuje jako główne jej podłoże, niezadowolenie skazanych z niekorzystnego dla nich sposobu załatwienia ich spraw przez personel Oddziału. Kierownik Oddziału dodała jednocześnie, że w przeważającej części rozmów prowadzonych przez podległy jej personel terapeutyczny z więźniami, dominują kwestie niezwiązane *stricte* z problemami psychicznymi, lecz z potrzebami polepszenia więziennego życia. Potwierdzenie tej tezy mogą stanowić niepocholebne opinie odebrane od części skazanych z Oddziału w rozmowach z przedstawicielami Mechanizmu, formułowane pod adresem psychologów przy jednoczesnych dobrych opiniach na temat pracy wychowawców. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę fakt, że skargi na traktowanie obejmowały także funkcjonariuszy Działu Ochrony, Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie w tym miejscu raz jeszcze zalecić objęcie funkcjonariuszy tego działu szkoleniami z zakresu pracy z osobami z zaburzeniami niepsychotycznymi oraz z zakresu ochrony praw człowieka.

Zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektora wizytowanej jednostki w okresie od dnia 10 lipca 2012 r. do dnia wizytacji środki przymusu bezpośredniego zastosowano łącznie 4 razy wobec 3 więźniów z Oddziału. Dominowała wśród nich siła fizyczna, której użyto w każdym przypadku. W 3 sytuacjach zastosowano ponadto celę zabezpieczającą. Powody zastosowania środków stanowiło przeciwdziałanie usiłowaniu zamachu na życie lub zdrowie innej osoby (2), przeciwdziałanie niszczeniu mienia oraz przeciwdziałanie groźnemu nieposłuszeństwu. W opinii KMP, liczba stosowanych środków przymusu bezpośredniego względem osób przebywających w Oddziale świadczy o ich nienadużywaniu i stosowaniu zgodnie z zasadą subsydiarności.

Analiza nagrań z monitoringu stosowania środków przymusu bezpośredniego względem więźniów z Oddziału w II połowie 2012 r., wykazała nieprawidłowości w 2 przypadkach.

W pierwszym z nich, dotyczącym więźnia, wobec którego zastosowano siłę fizyczną, umieszczenie w celi zabezpieczającej połączone z zastosowaniem wieloczęściowego pasa obezwładniającego, nieprawidłowości w postępowaniu funkcjonariuszy SW odpowiedzialnych za stosowanie wymienionych środków polegały na: niewydaniu materaca oraz odzieży skarbowej osadzonemu w trakcie pobytu w celi zabezpieczającej; stosowania kajdanek zespolonych w trakcie załatwiania potrzeb fizjologicznych oraz spożywania posiłków przez więźnia; braku używania przez funkcjonariuszy formy grzecznościowej w rozmowach z osadzonym. Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie podkreślić, że powyższe uchybienia zostały dostrzeżone przez dyrektora Zakładu, który w piśmie z dnia 12 grudnia 2012 r. poinformował Mechanizm o wynikach swojej analizy stosowania środków przymusu bezpośredniego względem wspomnianego więźnia. Poza w/w nieprawidłowościami, Dyrektor zwrócił także uwagę na brak właściwej rejestracji przebiegu zdarzenia nadzwyczajnego, które stanowiło powód zastosowania środków przymusu bezpośredniego oraz brak właściwego nadzoru nad działaniami funkcjonariuszy działu ochrony odpowiedzialnymi za ich zastosowanie. W związku z dostrzeżonymi nieprawidłowościami, Dyrektor

poinformował Krajowy Mechanizm Prewencji o ukaraniu karą nagany dwóch funkcjonariuszy pełniących obowiązki dowódcy zmiany oraz wyciągnięciu konsekwencji służbowych wobec swojego zastępcy, kierownika działu ochrony oraz jego zastępcy. Dyrektor dodał również, że dostrzeżone uchybienia zostały omówione podczas szkoleń przeprowadzanych dla funkcjonariuszy. Mechanizm pragnie wyrazić w tym miejscu uznanie dla działań dyrektora, który dokonał analizy nagrań z monitoringu stosowania środków przymusu bezpośredniego, nie zwlekając z nią do czasu nadesłania ustaleń Krajowego Mechanizmu Prewencji, poczynionych w tym zakresie.

Analizując drugi z przypadków stosowania środków przymusu bezpośredniego względem innego więźnia, Mechanizm zwrócił uwagę na brak zachowania formy grzecznościowej podczas rozmowy funkcjonariusza działu ochrony z osadzonym, w dniu 20 sierpnia 2012 r. o godzinie 14.46. W związku z tym KMP zaleca przypomnienie funkcjonariuszom tego działu o konieczności stosowania wspomnianej formy w kontaktach z więźniami, również tymi, wobec których stosowane są środki przymusu bezpośredniego.

Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie w tym miejscu podkreślić dobrą praktykę zaobserwowaną przy okazji analizy nagrań ze stosowania środków przymusu bezpośredniego, którą jest rejestrowanie za pomocą kamery przenośnej użycia również innych, aniżeli cela zabezpieczająca środków przymusu bezpośredniego. Praktyka ta w opinii Mechanizmu godna jest naśladowania przez inne jednostki penitencjarne, gdyż stanowi dodatkową gwarancję ochrony osoby, wobec której stosowane są środki przymusu bezpośredniego przed ewentualnymi nadużyciami ze strony funkcjonariuszy SW odpowiedzialnymi za ich przebieg. Co więcej, rejestrowanie przebiegu stosowania wszystkich środków przymusu bezpośredniego stanowi jednocześnie ochronę funkcjonariuszy SW przed ewentualnymi zarzutami osoby pozbawionej dotyczącymi przekroczenia przez nich uprawnień. Bez wątpienia, przypadek opisany powyżej, stanowi dobitny argument przemawiający za kontynuowaniem tej dobrej praktyki.

Z informacji przekazanych przez radcę prawnego Zakładu wynika, że w 2012 r. skazani skierowali do sądu 134 pozwy, z których 120 dotyczyło warunków bytowych, 4 dopłat do wynagrodzeń, zaś pozostałe 10 innych spraw, np. niewłaściwej opieki medycznej. Na 39 zakończonych spraw, tylko w 4 sąd zasądził odszkodowanie lub zadośćuczynienie na łączną sumę ponad 58 tys. zł. Pozostałych 95 spraw jest „w toku”.

Osadzeni z Oddziału, z którymi przedstawiciele Mechanizmu przeprowadzali rozmowy w celach mieszkalnych oraz rozmowy indywidualne, podkreślali, że stosowane co do zasady wydawanie posiłków poprzez otwór podawczy w drzwiach cel, wpływa źle na ich samopoczucie, powodując frustrację. Powtarzające się podczas rozmów sygnały odebrane od więźniów, zostały potwierdzone przez pracowników Mechanizmu podczas oglądu Oddziału w czasie wydawania posiłków. Nie negując uprawnień dyrektora co do zarządzenia ze względów bezpieczeństwa takiego sposobu wydawania posiłków osadzonym, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca, by władze Zakładu dokonały analizy zasadności stosowania takich obostrzeń i pozostawiły je tylko w stosunku do tych więźniów, którzy swoim zachowaniem powodują realne zagrożenie dla bezpieczeństwa funkcjonariuszy i jednostki.

6. Dyscyplinowanie

Z analizy stosowania względem więźniów z Oddziału kar dyscyplinarnych wynika, że ich liczba w 2012 r. do dnia wizytacji wyniosła 141 czyli niemal tyle samo co liczba nagród (119). Najczęściej stosowanymi karami dyscyplinarnymi były: nagana (48), umieszczenie w celi izolacyjnej na okres do 28 dni (23), pozbawienie możliwości udziału w niektórych zajęciach k-o (25). Wśród nagród udzielanych najczęściej dominowały zgody na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej (47), pochwały (43) oraz zgoda na częstsze branie udziału w zajęciach k-o i sportowych (10). Mechanizm pozytywnie ocenia proporcje pomiędzy karami i nagrodami przyznawanymi więźniom z Oddziału. Mając na uwagę jego specyfikę, można pokusić się o stwierdzenie, że stosowanie nagród

wpływa w sposób motywujący na przejawianie właściwych postaw przez więźniów podczas odbywania kary pozbawienia wolności. Nie negując stosunkowo prostych możliwości osadzonych do otrzymania nagrody (wniosek z rozmów), Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, że właśnie w takiej jak reprezentowana przez więźniów z Oddziału populacji, należy dążyć do objęcia stosowaniem nagród jak najszerszej grupy skazanych, by umacniać w nich poczucie należytego docenienia ich postaw.

Nieliczni spośród więźniów, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP byli karani dyscyplinarnie w Zakładzie. Ci którzy mieli do czynienia z tą formą odpowiedzialności nie skarżyli się na ogół na znaczną dolegliwość czy niezasadność kar, wskazując jednocześnie na zdarzające się przypadki odstępowania przez dyrektora od wymierzenia kary po wysłuchaniu osadzonego.

7. Prawo do informacji

Dokumentami regulującymi prawa i obowiązki osadzonych w jednostce są zarządzenia Dyrektora Zakładu Karnego: Nr 89/11 (porządek wewnętrzny regulujący prawa i obowiązki skazanych w zakładzie karnym typu zamkniętego), 1/2012 i 48/2012 (aneksy do porządku wewnętrznego).

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji przepisy zawarte w powyższych aktach sformułowane są jasno, a ich układ jest przejrzysty.

Podczas oglądu cel mieszkalnych w Oddziale uwagę wizytujących zwrócił fakt, że tylko w nielicznych znajdowały się odbiorniki telewizyjne. Więźniowie poinformowali przedstawicieli KMP, że w związku z brakiem prywatnych telewizorów, administracja Zakładu udostępnia osadzonym telewizor stanowiący własność placówki na tydzień, po czym odbiornik jest przekazywany do następnej celi, w której nie ma telewizora.

Na ścianach korytarzy poszczególnych oddziałów wywieszono są adresy instytucji krajowych oraz międzynarodowych stojących na straży praw człowieka.

Krajowy Mechanizm Prewencji, po analizie sygnałów odebranych przez jego pracowników podczas rozmów z osobami pozbawionymi wolności (świadczących o braku w pełni zrozumiałych dla nich informacji, począwszy od rozmowy wstępnej po audycje w radiowęźle dotyczące np. regulacji prawnych, czy zmian w dyżurach lekarza), zaleca personelowi Oddziału zwrócenie szczególnej uwagi na sposób przekazywania istotnych dla ich podopiecznych informacji. Niewątpliwie właściwy przepływ informacji sformułowanych w sposób możliwie jak najprostszy, może przyczynić się znacząco do spadku skarg pod adresem personelu, które mogą wynikać właśnie z niedomagań w tym obszarze.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Na każdej kondygnacji mieszkalnej Oddziału znajduje się samoinkasujący aparat telefoniczny. Osadzeni mogą korzystać z nich w dni powszednie (za wyjątkiem śród) oraz w weekendy w godzinach od 8.00 do 12.00, od 14.00 do 16.00 i od 18.00 – 20.00. Rozmowy telefoniczne w środy mogą być prowadzone w godzinach 8.00 – 12.00. Maksymalny czas rozmowy telefonicznej może wynosić 5 min.

Widzenia w wizytowanej jednostce, realizowane są we wtorki, piątki, soboty oraz w niedziele, w sali widzeń. Spotkania więźniów z osobami odwiedzającymi odbywają się zarówno w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt (15 stolików) oraz w sposób uniemożliwiający taki kontakt (1 stanowisko) i są realizowane w obecności funkcjonariusza Służby Więziennej. Widzenia dla więźniów z Oddziału, którzy zostali zakwalifikowani jako tzw. niebezpieczni, realizowane są w osobnej sali, w której więzień oddzielony jest od osoby odwiedzającej kratą, na której zamontowano dodatkowo przezroczystą pleksę z wywierconymi otworami umożliwiającymi przepływ dźwięku pomiędzy osobami biorącymi udział w widzeniu. Mechanizm pragnie zwrócić uwagę w tym miejscu, że zastosowane środki ostrożności, w szczególności wspomniana pleksa, uniemożliwiają w praktyce swobodne komunikowanie się pomiędzy osobami

(zamontowana przeszłona skutecznie tłumi głosy). Uwaga ta czyniona jest w oparciu o doświadczenie pracowniczki KMP, która prowadziła rozmowę indywidualną z więźniem „niebezpiecznym” w opisywanej sali. W związku z tym Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca takie przystosowanie opisanej sali, które zagwarantuje swobodę komunikacji między odwiedzanym i odwiedzającym.

Poza widzeniami odbywającymi się w obecności funkcjonariusza SW, w Zakładzie funkcjonują również pomieszczenie do widzeń bezdozorowych wyposażone w 8 stolików jak również dwa pokoje do odbywania tzw. widzeń intymnych, których wyposażenie reguluje załącznik nr 3 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 186, poz. 1820). Osoby korzystające z takich widzeń mogą skorzystać z toalety zlokalizowanej poza pokojami. Z informacji przekazanych przez dyrektora Zakładu wynika, że w planach pozostaje wydzielenie w korytarzach pokoi części sanitarnych, w których zostaną zamontowane prysznice.

Przy sali widzeń funkcjonuje kantyna, w której osoby pozbawione wolności posiadające środki finansowe, mogą dokonywać trzy razy w miesiącu zakupów artykułów żywnościowych, tytoniowych i przemysłowych, dopuszczonych do sprzedaży w Zakładzie. Osadzeni realizują zakupy w sposób bezpośredni. Podczas widzeń, także osoby odwiedzające więźniów, mogą korzystać z kantyny. Zakupy mają wówczas formę poczęstunku (niespożyta podczas widzenia część zabierana jest przez osobę odwiedzającą) lub paczki żywnościowej dla osoby odwiedzanej. Prasa dostępna jest w formie prenumeraty. Biorąc pod uwagę głosy więźniów krytykujące tę jedyną dostępną formę nabywania prasy, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca ujęcie w asortymencie kantyny pojedynczych numerów czasopism.

Zdecydowana większość więźniów, z którymi rozmawiali pracownicy Mechanizmu nie przekazała uwag krytycznych odnośnie korzystania z aparatu telefonicznego oraz realizacji widzeń w Zakładzie. Sporadycznie pojawiły się zarzuty dotyczące pokrywania się godzin widzeń z godzinami wyjść na spacer. W

ocenie Mechanizmu niezbędne jest w tej sytuacji sprawdzenie możliwości zachodzenia takich kolizji w praktyce, poprzez porównanie grafików spacerów i widzeń. Mając na uwadze możliwość uczestnictwa w widzeniach dzieci, Krajowy Mechanizm Prewencji stoi ponadto na stanowisku, że władze więzienia powinny zadbać o zagwarantowanie możliwie jak najmniej uciążliwych warunków spotkań dzieci z ich bliskimi pozbawionymi wolności. Zasadne byłoby stworzenie w tym celu kąciaka dla dzieci wyposażonego w zabawki.

9. Prawo do ochrony zdrowia

Personel medyczny liczy łącznie 26 osób (w tym 14 zatrudnionych na etatach funkcjonariuszy). Poza kierownikiem (lekarz ogólny), w skład wchodzi technik medyczny oraz 12 pielęgniarek. Na potrzeby związane z udzieleniem podstawowych świadczeń medycznych osadzonym z Zakładu, przeznaczono i odpowiednio wyposażono gabinet lekarski, gabinet stomatologiczny oraz pracownię Rtg. W tej ostatniej wykonywane są zdjęcia Rtg, które są następnie wysyłane drogą elektroniczną w celu opisu, do AŚ w Poznaniu. Jeśli chodzi o dostęp skazanych z Oddziału do świadczeń medycznych na terenie Zakładu, to zgodnie z grafikiem przyjęć, wizyty u lekarza ogólnego odbywają się w poniedziałki i czwartki w godzinach 9.00 – 14.00 w ambulatorium Oddziału, zaś u lekarza stomatologa – w piątki, w godzinach 9.00 – 12.00.

Poza lekarzem pierwszego kontaktu, osadzeni mają również dostęp do konsultacji specjalistycznych, które odbywają się zarówno na terenie jednostki lub poza nią w podmiotach leczniczych wolnościowej służby zdrowia (chirurg, pneumolog, dermatolog, psychiatra, specjalista ds. chorób wewnętrznych). Warunkiem przeprowadzenia badania przez specjalistę jest wystawienie skierowania przez lekarza ambulatorium.

Na wyposażeniu gabinetu lekarskiego, znajduje się sprzęt do ratowania życia - zestaw przeciwwstrząsowy oraz worek samorozprężalny (resuscytator). Z informacji przekazanych wizytującym przez pielęgniarkę wynika, że nie występuje problem z zaopatrzeniem w leki.

W strukturze ZOZ ZK Wronki funkcjonuje Izba Chorych dysponująca 11 miejscami. W tej liczbie znajduje się pięć 2-osobowych cel Izby Chorych oraz 1-osobowa izolatka zakaźna. W czasie wizytacji zajęte przez skazanych były 4 cele oraz izolatka, w której przebywał pacjent z podejrzeniem gruźlicy. Wśród 8 pacjentów Izby Chorych tylko 4 przebywało tam z powodów zdrowotnych; pozostałe osoby (jak wynika z informacji udzielonych przez dyrektora Zakładu) ze względu na konieczność zakwaterowania spowodowaną remontem cel mieszkalnych, w których przebywają na stałe. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji zasiedlanie izb chorych odbiera osadzonym gwarancję właściwej opieki zdrowotnej, wynikającą z art. 102 pkt 1 k.k.w. Osadzony, który znajduje się w stanie kwalifikującym go do umieszczenia w izbie chorych, powinien być zakwaterowany w miejscu umożliwiającym szybki kontakt z lekarzem. Poza tym jednostka powinna gwarantować miejsca gotowe na przyjęcie chorych, jeśli zaistnieje nagła potrzeba. Ujawnione w trakcie oglądu jednostki umieszczanie w salach chorych więźniów zdrowych, narusza w ocenie KMP ową gwarancję. Mechanizm zaleca więc przywrócenie izbom chorych ich właściwych funkcji i podkreśla, że ich zasiedlanie nie może być sposobem na likwidację przeludnienia jednostki.

Z informacji przekazanych wizytującym przez więźniów wynika, że świadczenia medyczne odbywają się, co do zasady, poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariuszy działu ochrony.

Większość osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy, nie zgłaszała uwag dotyczących opieki medycznej, jednakże pojawiły się pojedyncze skargi dotyczące braku podstawowych badań podczas wizyt (poprzestawanie na wywiadzie), zdarzających się nieobecnościach lekarza ogólnego i braku informacji na ten temat. Pacjenci obecni w trakcie wizytacji w celach Izby Chorych zwrócili uwagę na fakt, że lokalizacja cel (4 piętro) uniemożliwia, lub utrudnia w znacznym stopniu korzystanie ze spacerów. W ocenie KMP, obecna lokalizacja Izby Chorych, może skutkować w praktyce pozbawieniem możliwości

odbywania spacerów. W związku z tym, Mechanizm zaleca rozważenie przeniesienia Izby Chorych na niższą kondygnację.

10. Oddziaływania terapeutyczne

Każdy z osadzonych, który trafia do Oddziału, odbywa rozmowę prowadzoną wspólnie przez wszystkich członków zespołu terapeutycznego, podczas której zaznajamiany jest ze specyfiką miejsca, do którego trafił. Podczas rozmów indywidualnych z psychologiem oraz wychowawcą, doprecyzowane zostają kwestie związane z pobytem skazanego. W terminie 1 miesiąca od przybycia osadzonego tworzony jest Indywidualny Program Terapeutyczny (IPT) na podstawie orzeczenia psychologicznego opracowanego przez Ośrodek Diagnostyczny z jakim skazany kierowany jest do Oddziału, na podstawie orzeczenia sądowo-psychiatrycznego, analizy akt archiwalnych oraz obserwacji. IPT jest realizowany w oparciu o zajęcia dostępne w Oddziale – następuje dobór odpowiednich form oddziaływań na skazanych. Przykładowo gdy skazany jest skonfliktowany z rodziną w IPT, zaleca się naprawienie relacji poprzez takie metody oddziaływania jak np. zajęcia z komunikacji czy zajęcia radzenia sobie z agresją.

Pacjenci mają możliwość uczestnictwa w terapii zajęciowej. Trudności, jakie występują na tym polu oddziaływań to zróżnicowana motywacja i zaangażowanie w proces terapeutyczny. Część ze skazanych angażuje się w zajęcia z chęcią. Inni z kolei nie wykazują zainteresowania zajęciami terapeutycznymi. Zwłaszcza nowoprzybyli wykazują apatię, są mało zmotywowani do uczestnictwa w terapii. Niektóre formy terapii są niewskazane lub nieodpowiednie dla części osadzonych ze względu na ich stopień upośledzenia lub zaburzenia. W związku z tym rekrutacja skazanych dokonywana jest przez zespół terapeutyczny na podstawie informacji osobopoznawczej, obserwacji funkcjonowania w warunkach oddziału terapeutycznego oraz rozmów indywidualnych. Do udziału w niektórych programach wymagane jest zaświadczenie lekarskie. Programy w znacznym stopniu uwzględniają specyfikę

problemów skazanych odbywających karę w Oddziale. Są to między innymi: obniżony poziom intelektualny, niski poziom umiejętności społecznych, zachowania agresywne i autoagresywne, poważne zaniedbania środowiskowe, niska motywacja do aktywności.

Codziennie odbywają się spotkania w małych grupach w ramach terapii zajęciowej. W dniu wizytacji w tej formie terapii brało udział 5 osób. Z informacji przekazanych od kierownika Oddziału wynika, że jest to stała liczba uczestników, choć jej skład jest zmienny. Osoby te wykonują figury z gipsu, modele z drewna, kleją koperty. Pozostałe osoby pracują w ramach terapii zajęciowej w swoich celach np. wykonując prace malarskie czy wyszywając.

W ramach innych oddziaływań terapeutycznych prowadzone są także cyklicznie spotkania tematyczne. W 2012 roku przeprowadzono 5 takich spotkań. Poruszane w ich ramach problemy to: „Przeciwdziałanie agresji i autoagresji”, „Zajęcia edukacyjne z zakresu profilaktyki przeciwalkoholowej”, „Trening komunikacji interpersonalnej i zachowań asertywnych”, „Nasza klasa” – nauka czytania i pisanie (grupy są dwuosobowe lub wykonuje się pracę indywidualną dopasowaną do potrzeb skazanego). Z informacji przekazanych od kierownika Oddziału wynika, że w programie są także zajęcia muzyczne, jednak osoba prowadząca przebywa na urlopie.

Dodatkowo prowadzone są rozmowy indywidualne ze skazanymi – w 2012 roku przeprowadzono 34 rozmowy w Oddziale F3 (nowozatrudniona osoba pracująca od 1 sierpnia 2012 r.), 1002 rozmowy w Oddziale F2 i 936 na Oddziale F1. Nastąpiła także zmiana psychologa we wrześniu 2012 r. Na wniosek pracującej w Oddziale psycholog, została ona skierowana do oddziału zwykłego, a jej miejsce zajęła inna osoba. Tematy rozmów to głównie motywowanie do udziału w terapii, do przestrzegania higieny, kontrola stanu psychicznego (np. napięcie, zachowania autoagresywne) oraz rozmowy na tematy bieżące. Skazani mają także możliwość zgłoszenia się na rozmowę i przedstawienia swoich problemów.

Z rozmów z przeprowadzonych z więźniami wynika, że część nie chce korzystać z takiej formy pomocy a ci, którzy się decydują są przyjmowani bezzwłocznie – rzadko się zdarza, że są przyjmowani na drugi dzień. Pozytywnym zjawiskiem jest duża liczba skazanych zgłaszających się z własnej inicjatywy – 149. W ocenie Mechanizmu, zespół terapeutyczny mając na uwadze zgłaszaną przez więźniów problematykę, w której poza problemami emocjonalnymi pojawiają się tematy takie jak: sprawy spadkowe, mieszkaniowe, urzędowe powinien wyjaśnić skazanym rolę poszczególnych członków personelu i wskazywać, gdzie mogą znaleźć pomoc w poruszanych kwestiach.

Niewielka część osób wykonuje pracę - 14 skazanych jest zatrudnionych nieodpłatnie; 3 osoby pracują odpłatnie, a 1 jest zatrudniona przez firmę zewnętrzną. Jest to znaczący spadek w porównaniu z rokiem 2011, w którym zatrudnionych odpłatnie (przy pracach administracyjno-porządkowych i na umowę o dzieło) było 22 skazanych, a nieodpłatnie – 25.

Z relacji kierownik Oddziału wynika, że nie ma trudności z konsultacjami u lekarza psychiatry – jest dostępny w razie potrzeby.

Z sygnałów odebranych od więźniów, zarówno podczas oglądu cel jak i rozmów indywidualnych, jak również z oglądu warsztatów terapii zajęciowej, wynika, że większość osadzonych nie jest zaangażowana w żadną terapię. Nieliczni, którzy brali w niej udział, podawali, że nie zawsze znane są dla nich motywy kierowania ich na poszczególne zajęcia, które są w ich IPT. Rozmówcy oczekiwali by uzasadnień decyzji o udziale w danych zajęciach o ich harmonogramie i zawartości merytorycznej. Wśród uwag krytycznych dotyczących oddziaływań wskazywali również ich małe zróżnicowanie. W tym miejscu należy zaznaczyć, że niewielki odsetek osób biorących udział w zajęciach terapeutycznych może wynikać z niewystarczającej w ocenie Mechanizmu liczby terapeutów zajęciowych (2) – do sierpnia 2012 r. był tylko 1. Mechanizm zaleca zatem pozyskanie dodatkowego terapeuty.

Kilku skazanych podnosiło problem nieobyczajnych zachowań niektórych więźniów z Oddziału polegających na obnażaniu się podczas zajęć na świetlicy

oraz proponowaniu udziału w czynnościach seksualnych. Mając na uwadze te sygnały oraz przebywanie w Oddziale więźnia, który przejawia zachowania transseksualne (chęć noszenia damskiej odzieży), KMP proponuje rozważenie wprowadzenia zajęć z zakresu seksuologii adresowanych do wszystkich skazanych z Oddziału, a także rozważenia indywidualnej konsultacji seksuologicznej w odniesieniu do wspomnianego więźnia.

Zdając sobie sprawę, że oddziaływania terapeutyczne, które oferowane są więźniom, mają na celu eliminację rozpoznanych u nich zaburzeń w trakcie pobytu w Oddziale, Mechanizm pragnie jednakże zwrócić uwagę, że równie ważne są oddziaływania nakierowane na właściwe funkcjonowanie osadzonych po wyjściu na wolność. Dlatego też, KMP zaleca stworzenie programów mogących w znacznym stopniu przyczynić się do poprawy funkcjonowania skazanych po opuszczeniu Zakładu np. przygotowujących do podjęcia pracy zarobkowej, uczących przedsiębiorczości i gospodarności, lepszego rozumienia i funkcjonowania w rodzinie i społeczeństwie, lepszego rozumienia własnych emocji i sposobów radzenia sobie z nimi.

Biorąc pod uwagę zróżnicowanie skazanych z Oddziału pod względem intelektualnym, Mechanizm zaleca rozważenie wprowadzenia dla osadzonych wyżej zorganizowanych psychicznie psychoterapii wglądowej lub poznawczo-behawioralnej w formie grupowej, w celu trwałej zmiany objawów wynikających z ich zaburzeń – np. dr. Maxima De Saumy o pracy grupowej w ośrodkach dla nieletnich przestępców.

11. Oddziaływania kulturalno-oświatowe

Zajęcia kulturalno-oświatowe, w których biorą udział osadzeni z Oddziału mają w przeważającej większości formę konkursów, turniejów tenisa stołowego, spektakli, przedstawień, wystaw, koncertów czy spotkań z ciekawymi ludźmi. Imprezy ogólnozakładowe (m.in. Dzień Matki, Dzień Dziecka, Dzień Kobiet, spotkania ze znanymi osobami) organizowane są w świetlicy centralnej, spełniającej jednocześnie funkcje kaplicy.

Dzięki wspomnianym wyżej salom do ćwiczeń siłowych, sali gimnastycznej oraz sali treningowej, oferta zajęć kulturalno-oświatowych jest bogatsza o zajęcia z zakresu szeroko rozumianej kultury fizycznej. Skazani korzystają z tych pomieszczeń zgodnie z ustalonym grafikiem. Jedne z zajęć, sportowo – kompensacyjne, prowadzone są przez terapeutę posiadającego stosowne uprawnienia.

W Oddziale znajduje się ponadto sala komputerowa, w której znajdują się 3 stanowiska do pracy z komputerem. W sali tej codziennie odbywają się zajęcia z obsługi komputera w wymiarze 60 – 90 min. Zajęcia prowadzi wychowawca.

W Zakładzie redagowana jest ponadto gazetka więzienna „Zamek”. Poprzez istniejący radiowęzeł emitowane są programy radiowe oraz audycje własne na tematy związane z prawem, profilaktyką uzależnień czy ochroną zdrowia. Poza sygnałem audio, do cel mieszkalnych, raz w tygodniu transmitowane są filmy poprzez kanał video.

W jednostce funkcjonuje biblioteka centralna. W każdym z oddziałów penitencjarnych (obejmujących kilka oddziałów mieszkalnych) znajdują się dwa punkty wymiany książek zlokalizowane w świetlicach oddziałowych. Przegląd woluminów znajdujących się w bibliotece potwierdził, że znajdują się wśród nich akty prawne, tj. kodeksy karne, cywilne, administracyjne oraz tłumaczenia regulaminów organizacyjno-porządkowych wykonywania tymczasowego aresztowania i kary pozbawienia wolności na języki obce (rosyjski, angielski, niemiecki, francuski). Warto jednakże zauważyć, że ze względu na datę wydania kodeksów (stany prawne na rok 2001, 2003) ich treść jest w znaczącej treści zdezaktualizowana. Z informacji przekazanych wizytującym przez władze jednostki wynika, że w razie zgłoszenia przez więźnia potrzeby zapoznania się z konkretnym aktem prawnym, jego aktualna wersja zostaje mu udostępniana przez wychowawcę. Wskazana praktyka potwierdzona została również przez osoby pozbawione wolności, w trakcie rozmów z pracownikami KMP.

Osadzeni z Oddziału terapeutycznego w małym stopniu korzystają z zajęć kulturalno-oświatowych, np. w programie „Z kulturą za mur” brał udział

1 skazany, w „Sposobie na nudę” – 1, a w koncercie – 2 skazanych. Doceniając istniejącą w Oddziale bazę do zajęć fizycznych, KMP zwraca również uwagę, na konieczność szerszego umożliwiania skazanym udziału w zajęciach odbywających się poza jego terenem.

12. Prawo do praktyk religijnych

Osoby pozbawione wolności, z którymi rozmawiali przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji, potwierdziły możliwość brania udziału w mszach św. organizowanych w kaplicy Zakładu. Wszyscy rozmówcy byli wyznania rzymsko-katolickiego. Jak wynika z materiału zgromadzonego w trakcie wizytacji, akredytację do wstępu na teren Zakładu posiadają także przedstawiciele Kościoła Zielonoświątkowego, Świadków Jehowy, Adwentystów Dnia Siódmego, Zakonu Franciszkanów.

13. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca:

I. Dyrektorowi Zakładu Karnego we Wronkach:

1. stosowanie środków przymusu bezpośredniego zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa stanowiącymi gwarancje ochrony godności więźniów poddanych ich reżimowi;
2. pozyskanie dodatkowego terapeuty zajęciowego do pracy w Oddziale;
3. organizację szkolenia dla funkcjonariuszy działu ochrony z zakresu komunikacji interpersonalnej oraz z zakresu charakterystyki zaburzeń niepsychotycznych;
4. uzasadnianie doboru zajęć terapeutycznych dla osadzonych z Oddziału;
5. rozważenie organizacji zajęć dotyczących seksualności oraz konsultacji seksuologicznej dla skazanego o którym mowa w punkcie 10 *in fine* Raportu;

6. stworzenie programów mogących w znacznym stopniu przyczynić się do poprawy funkcjonowania skazanych po opuszczeniu Zakładu;
7. rozważenie wprowadzenia dla osadzonych wyżej zorganizowanych psychicznie psychoterapii wglądowej lub poznawczo-behawioralnej w formie grupowej;
8. angażowanie większej liczby osadzonych do udziału w zajęciach k-o odbywających się poza Oddziałem;
9. przekazywanie więźniom informacji dotyczących kwestii związanych z ich pobytem w Oddziale w sposób możliwie jak najprostszy;
10. stosowanie wydawania posiłków przez otwory podawcze w drzwiach cel jedynie w uzasadnionych względami bezpieczeństwa przypadkach;
11. przeprowadzenie remontu cel, świetlic i sali gimnastycznej w Oddziale;
12. wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i bariery zabezpieczające przed upadkiem;
13. dokonanie przeglądu stanu oświetlenia w celach mieszkalnych połączone z wymianą żarówek na mocniejsze oraz uzupełnieniem brakujących;
14. stworzenie osobnej świetlicy dla skazanych poruszających się na wózkach, znajdującej się na tej samej kondygnacji co ich cele mieszkalne;
15. zakup audiobooków i książek pisanych alfabetem Braila;
16. zwiększenie częstotliwości kąpieli dla osadzonych;
17. dokonanie przeglądu grafików wyjść na spacer i widzeń pod kątem zachodzenia ewentualnych kolizji oraz wyeliminowanie tychże;
18. przeniesienie cel Izby Chorych na niższą kondygnację;
19. wykorzystywania cel Izby Chorych zgodnie z ich przeznaczeniem, którym jest opieka nad więźniami chorymi;
20. przeprowadzenie remontu w łaźni Izby Chorych;
21. poszerzenie asortymentu kantyny o prasę.

II. Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Poznaniu

1. przyznanie środków finansowych niezbędnych do realizacji zaleceń wymienionych w punktach: 1, 2, 11, 12, 13, 14, 15, 18 i 20.

Opracował: Przemysław Kazimirski

Za zespół podpisuje: